

Communes A+L arge Letter

הי

מתוך

הלימוד בשולחן קהילות הייעוד
של התנועה הקיבוצית
מבוא

1. על האמונה
2. על טבע אנושי
3. על קהילה
4. על תיקון עולם

מביא לדפוס:

מיכאל לבני

קיבוץ לוטן - עמותת "צל התמר"

INTENTIONAL
COMMUNITIES DESK

שולחן הקהילות

הלימוד המשותף בשולחן הקומונות: לשם מה קהילה ייעודית?

ריכז: מיכאל לבני

מבוא

במסגרת פעילותו השוטפת בשנים האחרונות, עסק שולחן הקומונות (כעת שולחן הקהילות הייעודיות) בבחינה ולימוד תשתית רעיונית שעליה ניתן לנמק רעיון הקהילה הייעודית. המאמרים הופיעו קודם בכתב-עת CALL באנגלית ואחר כך, בשנים 2012-2015 הם הובאו בעברית ב"קול". ראינו לנכון לרכז מאמרים אלה יחד על מנת לאפשר ניצול מושכל לצרכים חינוכיים של מדריכים ומחנכים. לשם כך גם העמדנו את הכתבות בסדר חדש.

קודם כל ולפני הכול, לרעיון הקהילה הייעודית נחוצה אמונה. נחוצה אמונה כי יש משמעות ותכלית לחיי אדם עלי אדמות – תכלית מעבר לסיפוק צרכיו וצרכיה של משפחתו הפיזיים ונפשיים היומיומיים. אנחנו מביאים דעות של שלושה הוגי דעות בנושא: פול טיליך היה תיאולוג גרמני נוצרי-פרוטסטנטי אנטי נאצי. מרטין בובר היה פילוסוף יהודי אשר להגותו הייתה השפעה רבה גם בקרב לא יהודים. לבסוף, א.ד. גורדון היה ההוגה המיתולוגי של תנועת העבודה הציונית. בכוונה נבחרו הוגים מרקעים שונים. שימו לב: השולחן לא דן בסכנות של אמונה – בעיקר האיום על קדושת חיי האדם גלום באמונות המנכסות לעצמן זכות בלעדית לפרש "אמונה אמיתית".

סוגיה שנייה היא האם האדם "חופשי" לקבוע את גורלו? האם קיימים סייגים מולדים ו/או סביבתיים לביטוי רצון חופשי. אלכסנדר אלגד, אנתרופולוג חברתי, דן ביכולתו של האדם לגבש תרבויות מסוגים שונים. בפרקי אבות, חכמי ישראל מדורות עברו הגיעו למסקנה כי "הכול צפוי והרשות נתונה, ובטוב העולם נידון, והכול לפי רוב המעשה". אבות ג:טו.

הדיון בנושא הקהילה ייעודית מוביל לשאלה: "האם קהילה של 'יחד' היא בכלל 'טבעית' לאדם?". השאלה עולה על רקע התפוררותה של הקהילה המסורתית המעוגנת במשפחה מורחבת בעלת בסיס שבטי ו/או כפרי. המעבר לחיים עירוניים ולחברה המונית של משפחות גרעיניות היא תופעה של המאות האחרונות. שוב נדבנו הוגים שונים לתת חוות דעה – רנה דובוס, ביולוג ופילוסוף צרפתי-אמריקאי, מרטין בובר ואוריאל טל. האחרון המתייחס לאופי הייעודי של הקהילה היהודית בכל התקופות של קורות עם ישראל.

קהילות ייעודיות הן קהילות בהן התקבצו יחד חברים על בסיס אמונה משותפת בייעוד האדם לתקן. קהילה ייעודית שואפת לתקן עולם. היא מבקשת להגשים "במיקרו", בקהילה שלה, איזה חזון של תיקון עולם בתחומי הצדק החברתי ו/או הצדק הסביבתי. אכן, יש גם קהילות ייעודיות המבקשות להתבודד מהחברה החיצונית – למשל: ההוטריטים. אך בדרך כלל, קהילות ייעודיות גם מבקשות להשפיע על "המקרו" בסביבה המקומית, ארצית ו/או עולמית. הדגשים הם שונים. פרטי ההנמקה הרעיונית אינם אחידים בהשקפות עולם של הקהילות הייעודיות. אך רעיון התיקון עובר כחוט השני. בשלב זה, הנושא האחרון שהשולחן דן בו (בהשתתפות חברים מכמה קומונות ייעודיות מחו"ל) היה מה זה "תיקון עולם" – מה משמעו ומה תכליתו.

1. על אמונה

שולחן הקומונות פועל מתוך הכרה כי רעיון החיים המשותפים אינה הנורמה בעידן שלנו, עידן בו שולט הנאו-ליברליזם ברוב ארצות המערב. עם זאת, אנחנו מאמינים כי דרך השיתוף במסגרות של "יחד" היא הדרך אשר תבטיח איכות חיים עדיפה לאנושות כולה, ובמדינת ישראל בפרט.

ראינו לנכון לדון בעצם השאלה: מהי אמונה? לשם הדיון הבאנו כמה מקורות:

1. פול טיליך (1886 – 1965), תיאולוג נוצרי המתאר את האמונה כעניין בחיי האדם.
2. בראייה ציונית, א.ד. גורדון המנסח את רעיון האמונה בתחיית עם ישראל בארצו כאמונה ב"חיי עולם", מבלי לוותר לשם כך על "חיי השעה".
3. לבסוף הבאנו שני שירים: "אני מאמין" מאת שאול טשרניחובסקי ו"אני ואתה" מאת אריק אינשטיין. שני השירים מבטאים אמונה באדם היכול לשנות את המציאות.

פול טיליך: דינמיקה של האמונה (The Dynamics of Faith)

Harper Torchbooks, 1958

מה היא אמונה?

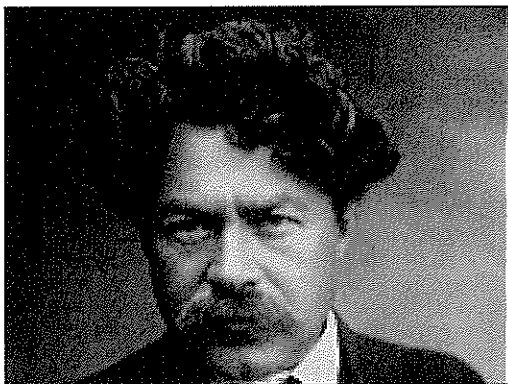
1. אמונה כעניין עליון

אמונה היא מצב הקיום שזוכה להתייחסות העליונה: הדינמיקה של האמונה היא הדינמיקה של העניין העליון המעסיק את האדם. האדם, כמו כל ישות חיה, מתעניין בדברים רבים, ומעל לכל בדברים המתנים את עצם קיומו, כמו אוכל וקורת גג. אולם, בניגוד ליצורים חיים אחרים, גם עניינים רוחניים מעסיקים את האדם: עניינים תפיסתיים, אסטטיים, חברתיים ופוליטיים. כמה מאותם עניינים מורגשים כדחופים, לעיתים קרובות דחופים ביותר, וכל אחד מהם, כמו גם העניינים החיוניים, יכול לתבוע עליונות על חיי היחיד או על חיי קבוצה חברתית.

פול טיליך (1886-1965)

אם העניין תובע עליונות, אזי הוא דורש כניעה מוחלטת של מי שמקבל תביעה זו. הכניעה לתביעה מבטיחה מימוש עצמי מוחלט, אפילו אם התביעה מכפיפה או דוחה כל תביעה אחרת. אם קבוצה לאומית הופכת את חיי האומה וצמיחתה לעניינה העליון, זה מחייב הכפפה של כל העניינים האחרים: קיום כלכלי, בריאות וחיים, משפחה, אמת אסטטית ותפיסית, צדק ואנושיות. הלאומנות הקיצונית של המאה ה-20 הינה מעבדה ללימוד משמעות הכפפת כל תחומי הקיום האנושי, כולל העניין הבסיסי ביותר של החיים היום-יומיים, לעליונות המוחלטת של האומה. הכל מרוכז סביב האל היחיד, האומה – אל שהוכיח ללא ספק את אופיו השטני אך מדגים בבהירות את האופי הבלתי מותנה של העניין העליון.

שאול טשרניחובסקי (1875-1943)

2. אמונה – בעניין עליון – כהגשמה עליונה

אך לא רק בתביעה הבלתי מותנית המוצבת על ידי העניין העליון אנו עוסקים. השאלה בפנינו היא גם הבטחת הגשמה המלאה הכרוכה בקבלת אמונה בעניין העליון. תוכן ההבטחה הזו אינו מוגדר בהכרח. הוא יכול לבוא לידי ביטוי באמצעות סמלים עמומים או באמצעות סמלים מוגדרים שאי אפשר להתייחס אליהם פשוטו כמשמעו, כמו "גדולת האומה" בה משתתף האדם גם אם נתן את חייו למענה, או כיבוש האנושות בידי "הגזע המושיע" וכדומה. בכל אחד מן המקרים הללו זוהי "ההגשמה העליונה" המובטחת, ואי-הכללה בהגשמה המובטחת משמשת כאיום במידה והתביעה הבלתי-מותנית לא תכובד.

דוגמא ויותר מדוגמא - משמשת הצהרת האמונה בתנ"ך. גם היא נושאת אופי של עניין עליון בכל הנוגע לתביעה, איום והבטחה. עניינו העליון של התנ"ך איננו האומה (למרות שלאומנות יהודית ניסתה לעיתים לסלפה לפרוש זה). העניין העליון הוא אלוהי הצדק. אלוהי הצדק מייצג את הצדק עבור כל אדם וכל אומה. על כן, הוא נקרא ריבונו של עולם, אלוהי היקום. הוא עניינו העליון של כל יהודי מאמין, ולכן בשמו ניתן הציווי הכביר: "ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך". (דברים ו:ה). זוהי משמעותו של העניין העליון וממילים אלה נגזר המושג "עניין עליון".

הברית הישנה (התנ"ך) מלאה בציוויים אשר הופכים את טבעה של הכניעה הזאת למוחשית. התנ"ך מלא הבטחות ואיומים המהווים תביעה מהמאמין להיכנע לציוויים של ה'. ההבטחות מתרכזות סביב הגשמת החיים הלאומיים והפריטיים. האיום הוא אי ההכללה בהגשמה כזו באמצעות הכחדה לאומית וגורל אישי מר. עבור אנשי הברית הישנה, אמונה היא מצב בו ה' ומה שהוא מייצג באמצעות תביעתו איומו והבטחתו, מהווים את העניין העליון.

דוגמא נוספת, כמעט מנוגדת ואם זאת מאירה לא פחות, היא העניין העליון ב"הצלחה" ובמעמד חברתי וכוח כלכלי. זהו ה"אל" של אנשים רבים בתרבות המערבית התחרותית. גם השאיפה ל"הצלחה" עושה מה שכל עניין עליון מוכרח לעשות: היא תובעת כניעה ללא תנאי לחוקיה אפילו אם המחיר הוא הקרבת היחסים האנושיים האמיתיים, הקרבת ערכים ועקרונות והקרבת הארוס היצירתי. "אלוהים" זה מאיים בתבוסה חברתית וכלכלית. ההבטחה שלו, עמומה כמו כל הבטחות הללו, היא המימוש העצמי.

בתים מתוך: אני מאמין (1892)
מילים: שאול טשרניחובסקי

שְׁחָקִי, שְׁחָקִי עַל הַחֲלוּמוֹת,

זוֹ אֲנִי הַחֹלֶם שָׁח.

שְׁחָקִי כִּי בְּאָדָם אֶמְיוֹ,

כִּי עוֹדֵנִי מֵאֶמְיוֹ בָּךְ.

כִּי עוֹד נִפְשִׁי דָרוֹר שׁוֹאֶפֶת,

לֹא מִכֶּרְתִּיהָ לְעֶגְל-פֶּז,

כִּי עוֹד אֶמְיוֹן גַּם בְּאָדָם,

גַּם בְּרוּחוֹ, רוּחַ עֵז...

אֶמְיִנָּה גַּם בְּעֵתִיד,

אִף אִם יִחְסַק זֶה הַיּוֹם,

אֲךָ בּוֹא יָבוֹא – יִשְׁאוּ שְׁלוֹם

אֶז וּבִרְכָּה לֹאִם מְלֹאֵם.

יִשׁוּב יִפְרַח אֶז גַּם עִמִּי,

וּבְאֶרֶץ יְקוֹם דּוֹר,

בְּרִזְל-כְּבִלְיוֹ יוֹסֵר מְנוֹ,

עֵין-בְּעֵין יִרְאֶה אוֹר...

3. אופי העניין העליון: אמיתי או כוזב

אופייה של האמונה מעניקה אמת מידה נוספת לאבחנה בין עניין עליון אמיתי וכוזב. דוגמא: הסופי תובע אין סופיות מבלי שתהיה ברשותו (למשל: האומה או ההצלחה האישית). כמובן, קיימות דרגות שונות בתחום האין-סופי של עניינים עליונים כוזבים. האומה קרובה יותר לעניין עליון אמיתי מאשר ההצלחה האישית. אקסטזה לאומנית יכולה ליצור מצב בו הנושא כמעט נבלע בידי הנשוא. אולם, לאחר זמן מה, מתאכזב האדם ומתוודה לשניות. אז, בהסתכלו על האומה באופן ספקני ומחושב, נוהג האדם ליחס אי-צדק אפילו לתביעותיה המוצדקות.

ככל שתהיה האמונה קרובה לעבודה זרה, כן תקטן יכולתה להתגבר על השניות בין נושא ונשוא. כאן ההבדל בין אמונה אמיתית לבין אמונה בעבודה זרה. באמונה אמיתית העניין העליון הוא עניין במשהו עליון באמת (האינסופי); בעוד שבאמונה כוזבת, מצבים מוחשיים סופיים מועלים לדרגת עניין עליון. התוצאה של עבודה זרה (אמונה כוזבת) שלא ניתן להימלט ממנה היא "אכזבה קיומית", אכזבה אשר חוזרת לעצם קיומו של האדם.

4. אמונה והדינמיקה של הקדוש

האדם שנכנס לתחום האמונה נכנס לתחום של הקדוש בחיים. במקום בו קיימת אמונה קיימת מודעות לקדושה. נראה כאילו יש ניגוד בין דברים אלה לבין מה שנאמר קודם אודות עבודה זרה. אולם אין זה נוגד את הניתוח שלנו של עבודה זרה. זה נוגד רק את הדרך המקובלת בה משתמשים במונח "קדוש". מה שהוא עניינו העליון של האדם הופך להיות קדוש. המודעות לקדוש הוא המודעות לנוכחות האלוהי, כלומר לתוכנו של העניין העליון שלנו. מודעות זו באה לידי ביטוי באופן נפלא בתנ"ך מחזונות האבות ומשה עד להתנסויות של הנביאים הגדולים וכותבי "תהילים".

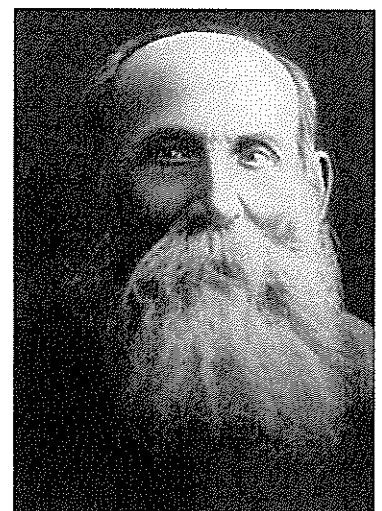
מתוך - ד"ר יוסף שכטר, משנתו של א.ד. גורדון, הוצאת דביר, תל אביב, 1957, עמוד 86-88.

חיי שעה שהם חיי עולם ולא קורבן (1911)

כל עוד שלא חל אצלי שינוי בטעם החיים אין לי לבקש אחרי חיים חדשים כי לא אמצאם. חיים חדשים הם קודם כל טעם חיים חדש. רעיון זה הוא פשוט מאוד, ואף על פי כן, אין כל פלא בדבר שרבים אינם מבינים אותו וחושבים אותו לרעיון מוזר. אומרים שעל האדם העובד לברר לעצמו מה הוא רוצה, אם הוא רוצה לעבוד ולחיות בעצמו, או לעבוד כדי שיחיו אחרים, כלומר לטובת הכלל או לטובתם של הדורות הבאים. שאלות מעין אלה מסיחות את דעתו של האדם מן העיקר: מחיי שעה שיש בהם חיי עולם, כי במידה שחיי השעה הם חיים של ממש יש בהם חיי עולם.*

האדם העובד המבקש לעצמו חיים חדשים אינו מבקש אותם בשמיים ולא באוויר אלא באותם החיים עצמם שהוא בא לחדשם, בעבודה שהוא עושה, בתנאים שהוא חי בהם ובהתאמצות שהוא מתאמץ בלהסיר את המכשולים מעל דרכו.

יש החושבים שהבא לשם חיי עולם אין לו צורך בחיי שעה. לדעתם המבקש חיי עולם הוא בחינת "שה לעולה", כפרתו של עם ישראל, והוא מקריב את חיי השעה שלו, כלומר אינו חי. תפיסה זו נראית כאילו יש בה גבורה ובאמת יש בה פסיביות. היא קיימת בכוח ההתמדה של החלטה שנתקבלה פעם ואילו הגבורה האמיתית היא אקטיבית תדיר.

א.ד. גורדון (1856-1922)

מעטים הם אלו המבקשים חיים חדשים בפועל, ולא מעטים הם ה"קורבנות", ורבים הם אלו המבקשים חיים חדשים במחשבה בלבד. החיים החדשים בפועל דורשים אקטיביות בלתי פוסקת והפאסיביות אינה מביאה לתחייה של עם. הבא לשם חיי עולם אינו שה לעולה ולא כפרתו של עם ישראל, הוא אינו מקריב את חיי השעה שלו, כי חיי שעה שיש בהם טעם הם חיי עולם.

שתי דרכים לפנינו בארץ ישראל: דרך החיים הגלויים עם החוכמה הגלוית, עם ההרגשה והטעם הגלויים ועם המעשים וכוח המעשים הגלויים ודרך החיים של התחייה שאנו מבקשים ללכת בה. יבחר לו כל אחד באשר יבחר, אבל יכיר במה שבחר וידע מי שבחר בדרך התחייה שלא ילך למעשה בדרך הגלות. הגלות היא לעולם גלות ובא"י אין פחות גלות מאשר בארץ אחרת. מי שחפץ בתחייה עליו לתת במחירה את החיים הגלויים ויש לציין שמבחינת האמת המחיר אינו גדול. אין לחשוב שהחפץ בחיים של האומה בעתיד צריך להמית את עצמו בהווה. החפץ בחיים עליו לבקש חיים אלא שעליו לבקשם באופן אחר, לבקש חיים אחרים, כלומר, חיים בעלי טעם אחר. האוהב טוב לו בפת חרבה ובאוהל דל ביחד עם אהובתו מאשר בחיי תענוגות בהיכלי מלך בלעדיה, כי רק החיים בקרבתה של אהובתו הם לו חיים ממשיים. גם האוהב מבקש רחבות בחיים ומותרות בחיים אבל רק בקרבת אהובתו, וכל המרחיקו מאהובתו הרי זה מרחיקו מחיו. וכן, באהבה הרוחנית המבקש חיים הטבועים בחותמה של התחייה בוחר בחיים אלה בין שהם חיים טובים ובין שהם חיים דלים ומואס בחיים שאינם טבועים בחותם התחייה שאינם חיי עולם וגם לא חיי שעה.

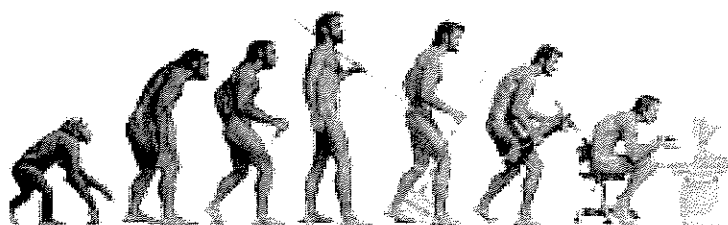
*הדגשות במקור.

2. על טבע האנושי

תזה מרכזית אשר מעלים מפקפקים ומבקרים היא שחיי קהילה אינם עולים בקנה אחד עם "טבע האדם". אבל מה זה – "טבע האדם"? מהן המגבלות הנובעות מעצם היותנו? האם כבני אדם, Homo Sapiens, מעצם מהותנו נגזר עלינו להיות תחרותיים במאבק הישרדותי כפי שטוענת תורת הדרוויניזם החברתי והנאו-ליברליזם?

האם "אדם לאדם זאב"? להוצאה זו של "קול" בחרנו להביא קטעים מספרו של האנתרופולוג התרבותי, אלכסנדר אלנד (Alexander Alland, 1931-), בספרו, **הציווי האנושי, The Human Imperative**, (1972), הגיב אלנד לסדרה של ספרים אשר התבססו על ההנחה כי האדם כפוף למגבלות התנהגותיות. ככלל, ספרים אלה קבעו כי מטבעו, האדם הוא אנוכי, אלים ותחרותי וזאת על סמך התפתחותו האבולוציוני.

מתוך: **הציווי האנושי**, מאת אלכסנדר אלנד (1972)

"ספרי זה מגן על האדם כנגד דטרמיניזם¹ ביולוגי מדוקדק כדוגמת זאת של קונרד לורנץ, רוברט ארדרי ודסמונד מוריס² אשר ע"י פישוט יתר מציגים התנהגות של בני אדם כמוסברת במישור של דחפים. הספר

¹ התורה האומרת שאין בחירה חופשית בעולם ושהכל נקבע ומוגדר מראש; התורה האומרת שמערכת גורמים ראשוניים מסוימת מונחת ביסוד כל התמורות בחברה.

² ספריהם: קונרד לורנץ - על התוקפנות; רוברט ארדרי - בראשית אפריקאי; דסמונד מוריס - הקוף הערום.

גם דוחה את הטענה כי אנתרופולוגיה³ אינה מדעית ונוגדת תורת דרווין.⁴

...אני מאמין בתורת דרווין – תאורית ההתפתחות היא הגורם המרכזי בעצוב מחשבתי ומחקרי אודות מקורות האדם והתנהגותו. אני גם אנתרופולוג. התחום שלי – תורת האדם. לתורה זו (לפחות בארה"ב) תמיד היו שני מוקדים: מוקד ביולוגי ומוקד מדעי החברה. באופן עקבי, אנתרופולוגים החזיקו בדעה כי על אף שהאדם הוא מיוחד במינו, ניתן להבין אותו רק בהקשר של טבע. זה מחייב לחקור את מקורות האדם מתוך הפרימיטים⁵ הקדומים והתהוות המין האנושי, כמין מיוחד הנושא תרבות. כמו-כן, זה מחייב הבנה של דפוסי ההתנהגות המגוונים אשר נרשמו על ידי אתנולוגים (אלה החוקרים חברות הקיימות) במשך מאה השנים האחרונות של אנתרופולוגיה מודרנית.

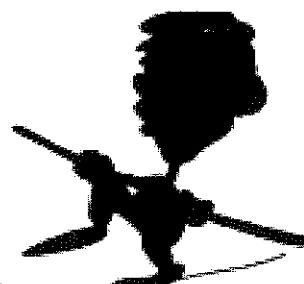

...מעטים יתכחשו לעובדה כי משהו כגון דחפים מצוי אצל האדם. כן נסוב ויכוח סביב השאלה איזה דחפים הם ספציפיים לאדם. כולם מסכימים לגבי רעב, צמא, מין, והצורך לישון. ספק קיים לגבי היצרים כביכול לשלטון, יצירת תחום מחיה (טריטוריה) ותוקפנות. חשוב להבחין כאן בין דחף, שהוא קובע התנהגות בצורה מאוד לא מוגדרת, והיכולת להתנהג בצורה מסוימת (כאשר יכולת גרידא קובעת עוד פחות מה אמנם מהווה התנהגות). הייתי אומר כי האדם נולד עם הכושר או יכולת להתנהגות תוקפנית, התנהגות יוצרת, התנהגות אשר תכליתה עמידה על תחום מחיה, וגם צורות רבות אחרות של התנהגות. צורות התנהגות אלו יתרחשו אצל פרט או אצל קבוצה על-פי שילוב של גורמים משתנים תורשתיים ונלמדים. התרבות בה נתון האדם תקבע גם את הדפוסים, את הצורה בה התנהגות כזאת תתבטא. אם בני אדם באופן כללי מסוגלים להתנהגות תוקפנית – הם גם מסוגלים ללוליינות ולהטוטנות. (ייתכן והרמה אשר יציג לוליין בקרקס היא פועל יוצא של יכולת תורשתית, מוטיבציה, ופיתוח יכולת ע"י אימון מפרך). אם כך הדבר, ברור שהמושג, "תוקפנות" נהיה חסר משמעות כאשר אנתרופולוג מנסה לומר משהו אודות התנהגות חברתית של קבוצה מסוימת. אין שום דבר אוטומטי בהתנהגות כזאת. למעשה, הדוגמאות היחידות לגבי התנהגות אוטומטית וספציפית אצל האדם הם ההחזרים (רפלקסים) פשוטים כגון החזר הברך, התגובה המורכבת יותר של תינוק ללחץ על הלחי, אשר מפנה אותו אל הגירוי וגורם לו למצוץ, והפחד (אולי של אינסטינקט) מפילה אשר תינוק מבטא.

אנתרופולוגים הבינו זה מכבר שהסברים ביולוגיים אינם מספיקים לבאר את התנהגות האדם. התנהגותו מתבססת על מינהגים אשר מתפתחים במסגרת תנאים חברתיים וסביבתיים מסוימים. נכון שמערכות התנהגות של בני אדם משקפות את העובדה שהאדם כמו יתר בעלי החיים חייב להסתגל לסביבתו.

אך הניסיון לקשור בין מערכות התנהגות ובין גורמים גיאוגרפיים או גנטיים פשוטים תמיד נכשל. זאת כי האמצעי החשוב ביותר של האדם בסגולו את התנהגותו הוא התרבות. תרבות נלמדת ומשתפים בה אחרים. תרבות

מושרשת בביולוגיה. אך הכושר ליצור תרבות – שהוא חלק ממבנה המוח אצל בן אדם נורמלי – משחרר את האדם במידה שאין לה תקדים, בוויסותים ביולוגיים של מערכות התנהגות.

³ אנתרופולוגיה – תורת האדם ותרבותו.

⁴ תורת דרווין: חוקר טבע אנגלי 1809-1882 אשר עיקר תורתו כי הברירה הטבעית פועלת בהסתגלות יצורים לסביבתם ובהצלחתם בתהליך הרבייה.

⁵ סדרת פרימיטים – משפחות הקופים, קופי-אדם ואדם.

...בני אדם, כמשתייכים לקבוצה חברתית, יכולים להתנהג במקביל להתנהגות האינסטינקטיבית של חיות, אך במקרה זה מקור ההתנהגות הוא בתרבות. שינויים תרבותיים או ביולוגיים, הם כולם כפופים לבחירה ע"י פעולת הסביבה. אם איזה שינוי (פיזי, התנהגותי, גנטי, או נלמד) מהווה יתרון על צורות אחרות בסביבה מסוימת נתונה – ניתן לברור לשינוי הזה בתוך הסביבה הזאת. הסתגלות התנהגותית יכולה להתרחש בין קבוצות המתחרות על אותו תחום מחייה. לאוכלוסיות בנות מערכות גמישות יותר יהיה יתרון על אלו בנות מערכות פחות גמישות. על כן, לקבוצות עם אמצעים יעילים לניהול מלחמה ייתכן גם יתרון על אחרים. כמו-כן ארגון חברתי יעיל או יצור יעיל גם מקנים יתרון. שימו לב גם אם הקריטריון להתפתחות והסתגלות כוללת שיעורי פוריות (לעומת שיעורי תמותה אשר פרושה הישארות בחיים של החזק) אזי הקבוצות אשר מתרבות (יהיו הסיבות אשר יהיו) בשיעור מהיר יותר יתגברו במשך הזמן על קבוצות פחות יעילות בהתרבות.

בקיצור, תרבות, שהיא תוצאה של עברו הביולוגי של האדם ואשר מהווה דרך עיקרית בה האדם מסתגל, אינה תלויה בשינוי גנטי, התנהגות תוקפנית או סבילה (ושילובים משניהם) כל אלו הן אפשרויות במסגרת כושרו ההתנהגותי של האדם. שיטת ההתנהגות הנוצרת חייבת להיות מותאמת לאפשרויות הביולוגיות של האדם. אך היות ואלו הן רחבות מאוד, כושרו הביולוגי של האדם אינו מלמד לגבי מערכות התנהגות ממשיות בתהליך של בחירה....

אם כך, אינני מתפלא כשאני מוצא התנהגות טריטוריאליה אצל קבוצות רבות של בני אדם, כמו גם כאשר מוצאים כי התנהגות תוקפנית משפיעה במישורים שונים על המכלול המורכב של החברה האנושית. יתר-על-כן, אין זה פלא שהמחקר האנתרופולוגי רשם לפניו דוגמאות רבות של התנהגות הפוכה. אף סוג אחד של התנהגות אינו משקף את "טבעו האמיתי" של האדם. טבע האדם הינו במידה רבה פתוח ועצם פתיחות זאת מקנה למין האנושי את יתרונו הגדול בעולם הביולוגי..."

מסקנתו של אלנד היא כי דווקא כתוצאה מתהליך אבולוציוני התפתח מוחו של האדם באופן ייחודי. כתוצאה מכך, מוחו של האדם מעניק לו את הכושר לקבוע נורמות של התנהגות באמצעות תרבות. לאדם יש רצון חופשי. בעיקרה, מורשת עם ישראל מתיישבת עם דעתו של אלנד.

דטרמיניזם ורצון חופשי במקורות של עם ישראל

ספר דברים פרק ל' – "נתתי לפניך...ובחרת בחיים"

טו ראה נתתי לפניך היום, את-החיים ואת-הטוב, ואת-המוות, ואת-הרע. טז אשר אנכי מצוך, היום, לאהבה את-יהוה אלהיך ללכת בדרךיו, ולשמר מצוותיו וחקתיו ומשפטיו; וחיית וברכה יהוה אלהיך, בארץ אשר-אתה בא-שמה לרשתה. יז ואם-יפנה לבבך, ולא תשמע; ונדחת, והשתחית לאלהים אחרים--ועבדתם. יח הגדתי לכם היום, כי אבד תאבדון: לא-תאריכן ימים, על-האדמה, אשר אתה עבר את-הירדן, לבוא שמה לרשתה. יט העדתי בכם היום, את-השמים ואת-הארץ--החיים והמוות נתתי לפניך, הברכה והקללה; ובחרת, בחיים--למען תחיה, אתה וזרעך.

אבות פרק שלישי: י"ט

"הכול צפוי, והרשות נתונה, ובטוב העולם נידון, והכל לפי רוב המעשה"

עלינו לבחור. ביכולתנו להשפיע על גורלנו. בהוצאה הבאה נבחן את המושג "קהילה" כמסגרת ראשונית לקיום האדם – הן מנקודת ראות כלל-אנושית והן מנקודת הראות של עם ישראל.

3. על הקהילה

הפעם אנחנו מביאים הגות בנושא קהילה. בחרנו בקטעים משלושה הוגים. **רנה דובו**, (Rene Dubos, 1901-1982) נולד בצרפת אך פעל בארה"ב כמיקרוביולוג, הומניסט ואיש מדעי הסביבה. הוא המציא את הסיסמה: "חשבו על העולמי – פעלו במקומי" (Think Globally – Act Locally). **מרטין בובר**, 1878-1965, הוגה ופילוסוף יהודי-גרמני עלה ארצה ב-1938. בובר היה ציוני מנעוריו אך יעד הגותו הפילוסופית וחברתית היה הציבור הרחב. הקטע של הגותו המובא כאן נכתב בחוברת "מילים אל הזמן" על רקע אירועי מלחמת העולם הראשונה. **אוריאל טל**, 1926-1984, נולד בווינה, עלה ארצה כנער והיה פרופסור להיסטוריה יהודית של העת החדשה באוניברסיטת תל-אביב.

רנה דובו (1901-1982)

מתוך ספרו של רנה דובו, "האלוה בתוכנו"
Rene Dubos, "A God Within", (281-290)
Scribner's, New York, 1972.

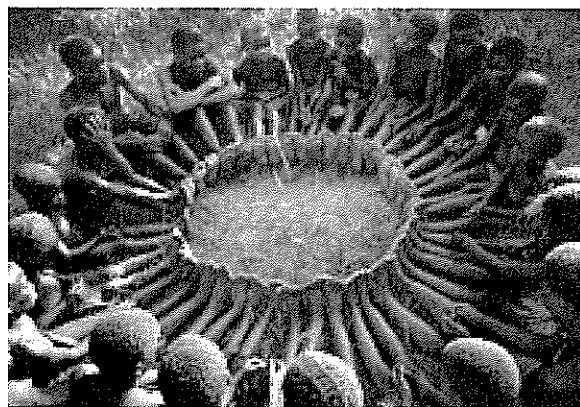
...ייתכן כי בכוחנו לתקן עיוותי התיעוש, אך ניסוח ערכים חדשים לחיים מודרניים קשה בהרבה... האדם משוכנע כי ביכולתו לעצב את גורלו בזכות הידע והרצון שבו... אך למעשה חזונות העתיד נראים רק אם הם עולים בקנה אחד עם המגבלות אשר הונחו על ידי העבר ההתפתחותי. אין זאת אומרת כי העתיד הרצוי הוא אשר יחזירנו לעבר הטרומ טכנולוגי. אולם בכל עת שנעשה ניסיון לשנות תנאי החיים, כן קיים צורך להתחשב בחוקיות הבלתי משתנה אשר מושלת בטבע האדם והטבע החיצון.

כדי לגלות חוקי יסוד אלה עלינו לשחזר חוויות המציאות שממנה האדם הקדמון יצר מושגים אשר נשארים יסודיים גם לחיינו העכשוויים. עלינו גם לחפש דפוסי יסוד של מציאות באמצעות הפשטה מדעית בתקווה שנאיר על יחסינו לסדרי טבע, שמתוכם יצא המין האנושי...

עד כה מאמצינו התמקדו לא בחיפוש אחרי המציאות אלא בנזק שנעשה לסביבה הטבעית; בשנים האחרונות רבו הדיונים בנושאים כגון: התפוצצות אוכלוסין, הפרעות אקולוגיות, סכנות הטכנולוגיה. לא אדון בבעיות אלה של הסביבה החיצונית. אלא, אדגיש שוב את החשיבות המעשית של תכונות מסוימות פנימיות, אשר המין האנושי רכש בתקופת האבן ואשר עדיין פועלות בחיינו היום. הדגשה זו מוצדקת כי ערעור סביבתנו הפסיכולוגית אינו מובן די, אך הוא מסוכן לא פחות מזיהום הסביבה. ...ייתכן והערים המודרניות אינן נוחות ליחסים בין אישיים כי הן אינן מתיישבות בצורתן הנוכחית עם הצרכים אשר נוצרו בהתפתחות החברתית של המין האנושי. יש להניח כי האדם הקדמון חי בקבוצות אחדות למדי בגודלן. הצייד אחרי חיות גדולות היה מפעל אשר חייב שיתוף וגודל מסוים, וזה הביא ליחסים חברתיים מורכבים, אך המגבלות האקולוגיות של אורח חיים של צייד הגביל את גודל הקבוצה למשאבים הטבעיים בסביבתה. עשרה גברים עם ארבעים נשים, זקנים וטף ודאי היווה מחנה מצוי ממוצע.

יחידה כזאת הייתה מספיק קטנה על מנת לאפשר קשרים בין-אישיים אשר יצרו אחדות קהילתית. אולם, במקרים רבים קבוצה כזאת והמחנה שלה היוו חלק של יחידת אוכלוסין יותר גדולה (ז.א. מספר קבוצות) עם קשרי רבייה ביניהם ובמרחק סביר אשר אפשר תקשורת. קביעה זו כוחה יפה גם לגבי שבטים מעטים אלו אשר קיימים עוד היום בתנאים דומים למצב הפרימיטיבי. האנתרופולוגים משתמשים במספרי הקסם 50 – 500 כדי להגדיר את טווח הגדלים השכיחים ביותר לאורח חיים של צייד ולקט.

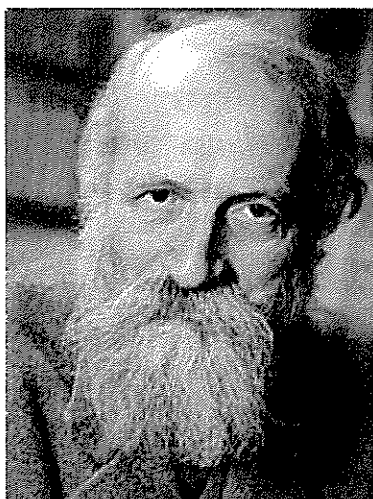
...יש שטוענים כי הגודל האופטימלי למבנה מנהלי של חברה (עסק) מודרני דומה למחנה הקדמוני ו"קבוצת הרבייה"; בין אם הוא חלק משבט של ציידים, עיר תעשייתית, או חברה בע"מ. נראה כי האדם מתפקד טוב יותר בקבוצות של פחות מאלף וקשה לו להתייחס באופן אישי ליותר מ-12. מאז ומתמיד גם צבאות התארגנו על בסיס מספרי דומה.

במשך התפתחותו פיתח האדם דפוסים של יחסים חברתיים מתאימים לגודל ומבנה של הקבוצה בה הוא תיפקד. היחסים החברתיים משתנים (כמו היבטים אחרים של החיים – שינוי טעם וכו'). אך על אף מערכות התקשורת המתוחכמות, דפוסים אשר נוצרו לפני אלפי שנים עדיין משפיעים על גודל ומבנה של קבוצות חברתיות. כושרו הפסיכולוגי של האדם בן זמננו עדיין מותנה ע"י טווח המגעים אשר היו אפשריים בתקופת האבן.

אורחות חיים רבים ודפוסים חברתיים שונים מתיישבים עם עברנו האבולוציוני, אולם על אף שהאדם יכול לעשות ולהיות דברים רבים הוא אינו יכול להסתגל לכל דבר. ועוד: ביטוי כושרו מוגבל ע"י כוחות חברתיים...

כיוון שהאדם התפתח כבעל חי חברתי, קיים בו צורך ביולוגי להיות חלק מקבוצה ואולי אפילו להיות מזוהה עם מקום. הוא עלול לסבול מהרגשת בדידות לא רק כאשר אין לו השתייכות כזאת אלא גם כאשר החברה במקום בו הוא מתפקד היא מעבר לתפישתו.

אין ביכולתם של ניסיונות חולפים כגון קבוצות מגע תראפויטיות לספק את הצורך הביולוגי להיות חלק מהקהילה של בני אדם המתפקדת כאורגניזם חברתי מושלם.

מרטין בובר (1878-1965)

קטעים מתוך:

מרטין בובר "על החברותא" (1919), נתיבות באוטופיה, ערך: א. שפירא, עם עובד, ת"א, 1983, ע. 165.

צריך לשחרר את חיי-הממש בין בני-אדם לחבריהם. דרושה תחיית העדה – תחייתם של הקהילה המקומית, של איגוד-העבודה, של חברה-הרעים, של האיגוד הרליגיזי. כל אלה בין שנתנונו כיום והיו כעין מכונות מסוגה של המדינה ובין שנעשו מקומות-מחבוא של צמיחה שלא בזמנה, כל אלה אשר המדינה סובלת או מסיחה דעתה מהם, צריכים

להיעשות שוב משכנות ליצורים בעלי נפש, שחיי האדמות שלהם יגיעו כאן לתכלית מילואם. כאן צריכים להתרחש חיי-האדם הציבוריים, כלומר החיים המורחבים כדי שותפות. כאן בלבד יוכלו לקום לתחיה בדמות חדשה הקישורים הפנימיים של השותפות הקמאית: אדמה משותפת, עבודה משותפת, אורח-חיים משותף, אמונה משותפת – ארבעת יסודי-הקישור המקבילים לארבעת סוגי-השותפות. לא המדינה אלא העדה בלבד תוכל להיות נושאה הראוי של קרקע שיתופית (ואין זה מונע שיהיה לכלל קנין בעלות של האדמה). לא המדינה אלא איגוד-העבודה בלבד יוכל להיות נושאו הראוי של יצור שיתופי. לא בחברה אלא בחבר-רעים בלבד יוכל לצמוח אורח-חיים חדש. לא בכנסייה אלא באחוות תוכל לשגשג אמונה חדשה.

בני-האדם המתגעגעים לחברותא, כמהים לאלוהים. הגעגועים להתקשרות אמתית מוליכים לאלוהים וכל ערגון לאלוהים עדיין אינו "הרצון לאלוהים". בני-האדם מחפשים את אלוהים ואינם מוצאים אותו כי הוא אינו "בנמצא". בני-אדם משתוקקים לרכוש להם את אלוהים, אולם אלוהים אינו רוצה למסור את עצמו לידיהם, כי הוא אינו רוצה להיות קניין: הוא שואף להתגשם במעשה. כשבני-אדם ירצו שאלוהים יהיה, אז יבנו את החברותא.

קהילה ומורשתו של עם ישראל

קטעים מתוך: אוריאל טל, "מבני אחווה וקהילה ביהדות"

Structures of Fellowship and Community in Judaism

Conservative Judaism, Vol. 28, No. 2, 1974

לתנועה ולמסורת היהודית – יש כוונה. אופייה זה של היהדות התגשם מתוך מצבים היסטוריים שונים באמצעות מסגרות חברתיות-תרבותיות. ארציותה של התורה מצביעה על כך שהאדם מתממש בקהילה – הן מבחינת מהותו המטאפיזית "הנברא בצלם" והן מבחינת קיומו הטבעי כיצור בעל שכל.

המסגרת שבה תהליך התפתחות האדם מתממש היא זאת שקראנו לה "אחווה וקהילה". המסגרת מתחילה עם האדם כשותף לברית עם אלוהיו, נמשך דרך המשפחה, הקהילה, העם או הלאום, וכלה בקהילת העמים.

הברית

...באמצעות הברית, צועד האדם צעד ראשון מבידודות אל העולם. הברית עם נח יוצרת את הקשר בין אלוהים לאנושות. על פי המסורת היהודית הברית שלאחר מכן בנויה בשתי צורות של החיים החברתיים-דתיים: המשפחה והעם (אחווה וקהילה). הברית של אלוהים עם אברהם הייתה ברית עם ראש בית אב (משפחה). עם ישראל נתפש כקבוצה ייחודית אך לא בלעדית מצאצאיו של אברהם.

"והקימותי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריו לדורותם לברית עולם". (בראשית ז:ז)

הקהילה

...הקהילה היא אמצעי למימוש הברית. הקהילה מרכזת את המהות החברתית של עם ישראל. הקהילה מהווה את היחד היהודי החיוני המאפשר לאדם קיום כדי שהוא יוכל לשרת את בוראו. בלעדי תנאי חיוני זה, בלעדי קיום בקהילתנו הייחודית, אין היהודי יכול למלא את המצוות בין האדם וקונו ובין האדם וחברו... בגלל תפקיד חיוני זה, לעתים נקראת הקהילה "קהילה קדושה". ברם, התואר "קדוש" מיושם בעיקר למוסדות קהילתיים – רק לעתים רחוקות לאנשים...

4. על תיקון עולם

תיקון עולם – משמעותו ותכליתו

"על כן נקווה לך יהוה אלוהינו לראות מהרה בתפארת עֶזְך, להעביר גילולים מן הארץ, האלילים כרות יכרתון, לתקן עולם במלכות שדי". מתוך התפילה "עלינו לשבח לאדון הכול".

קיימים שני היבטים לרעיון של "תיקון עולם".

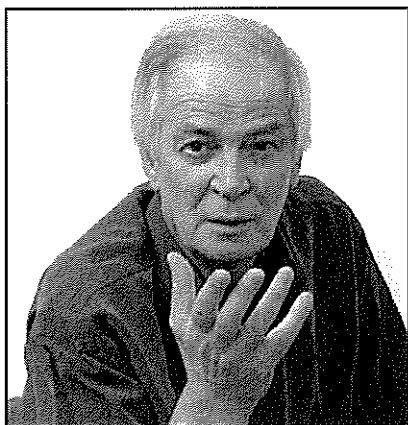
מצד אחד, "תיקון" משמע להחזיר פריט למצב של תפקוד תקין, תפקוד עבורו הוא נועד. תקלה מכנית במכונית. תיקון בגד קרוע. בתחום המדיני – תיקונים לחוק, תקנות, הם מתוקננים על מנת לעדכן מצב חוקתי ולהתאימו למציאות קיימת אך משתנה. בדומה, בהקשר החברתי, ניתן לראות את מעשי צדקה וגמילות חסדים כמעשי תיקון ואחריות חברתית במסגרת של נורמות באותה חברה קיימת.

לעומת זאת, יש לנו "תיקון עולם במלכות שדי". יומיום, חוזר יהודי שומר מצוות בתפילת "עלינו לשבח", על מילים אלה. ביהדות המסורתית משמעותן של מילים אלה הייתה שמירת תרי"ג מצוות. כך האמינו שיקרבו את בוא המשיח. ה"גילולים" ו"אלילים" היו עבודה זרה – יעדים לסילוק על ידי אלוהים והמשיח.

בשביל עם ישראל העידן החדש התחיל בראשית המאה ה-19. עם ישראל נחשף לתנועת ההשכלה בעולם המערבי. בהמשך, תהליך זה הביא גם להופעת התנועה הציונית. הרעיון של "תיקון עולם" (למעשה, תיקון האדם, העם והעולם) עבר חילון. לרבים, רעיון התיקון התנתק מאמונה ב"מלכות שדי". בעולם המערבי, הזרמים השונים של הסוציאליזם אימצו את רעיון התיקון. אצלנו, התנועה הציונית גיבשה תכנית פעולה על מנת לממש תיקון עם.

חלק מהיהדות האורתודוקסית, הציונות האורתודוקסית, שלבה את האמונה במלכות שדי עם השקפה שראתה בפעילות ציונית "ראשית צמיחת גאולתנו" – הכנה מעשית לבוא המשיח.

בתנועה הציונית עצמה היו שתי מגמות. **הציונות המדינית** (הרצל) שאפה להקמת **מדינת היהודים** כתגובה **למצוקת היהודים** כמטרה מוגדרת וסופית. **הציונות התרבותית** (אחד העם) ראתה בהקמת **מדינה יהודית** תגובה **למצוקת היהדות** בעידן החדש. תיקון העם נראתה כמשימה אינסופית המחייבת תכנית פעולה על מנת לחולל שינוי מתמיד אל עולם יותר מושלם. ההנחיה המסורתית, "להעביר גילולים מן הארץ, האלילים כרות יכרתון..." נדרש

אריק איינשטיין (1939-2013)

**אני ואתה נשנה את העולם
(1977)**

מילים: אריק איינשטיין

**אָני וְאַתָּה נִשְׁנֶה אֶת
הָעוֹלָם,**

**אָני וְאַתָּה אַז יִבּוֹאוּ כָּבֶד
כָּלָם,**

אָמְרוּ אֶת זֶה קִדְּם לִפְנֵי,

**לֹא מִשְׁנָה - אָני וְאַתָּה נִשְׁנֶה
אֶת הָעוֹלָם.**

אָני וְאַתָּה נִנְסָה מֵהַתְּחִלָּה,

**יִהְיֶה לָנוּ רֵעַ, אִין דְּבָר זֶה
לֹא נוֹרָא,**

אָמְרוּ אֶת זֶה קִדְּם לִפְנֵי,

**זֶה לֹא מִשְׁנָה - אָני וְאַתָּה
נִשְׁנֶה אֶת הָעוֹלָם.**

**אָני וְאַתָּה נִשְׁנֶה אֶת
הָעוֹלָם,**

**אָני וְאַתָּה אַז יִבּוֹאוּ כָּבֶד
כָּלָם,**

אָמְרוּ אֶת זֶה קִדְּם לִפְנֵי,

**לֹא מִשְׁנָה - אָני וְאַתָּה נִשְׁנֶה
אֶת הָעוֹלָם.**

כהכפפת החומרי, הגשמי והארצי לרוחני-ערכי. במסתו "בשר ורוח" (1904) משל אחד העם את העולם הגשמי ל"בשר" הדרוש על מנת לקיים את הרוחני-ערכי.

אין כאן מקום לסקור את הסתעפויות של רעיון התיקון בעולם המערבי בכלל ובעם ישראל בפרט. אני סבור כי היום רעיון התיקון מתמקד בתכניות פעולה למען צדק חברתי וצדק סביבתי. צדק חברתי משמע – "צדק, צדק תרדוף". דברים 16:20. צדק ולא (רק) צדקה. צדק סביבתי מחייב אותנו להתייחס אל משאבי הבריאה בדרך שהיא בת קיימא. הסיבה היא לא רק שמשאבי הבריאה נשמרים גם לדורות הבאים אלא כי לבריאה על כל מגוונה יש ערך לכשעצמה.

"וייקח יהוה אלוהים את-האדם ויניחהו בגן-עדן לעֹבְדָה ולשֹׁמְרָה". (בראשית ב: טו.)

מתוך כך אנחנו שותפים לתהליך מתמשך של שמירה וטיפול מעשי בראשית. ועוד – בראייה כלל-עולמית, השילוב של צדק חברתי וצדק סביבתי מחייב איכות חיים לכל העמים – לא רק בעולם המערבי.

תיקון במורשת ישראל

מורשתו של עם ישראל מכירה בחשיבות של שני ההיבטים אשר הזכרנו בראשית הכתבה – התיקון, כאן ועכשיו וכן את ההנחיה האינסופית (האלוהית) לתיקון המוביל לעולם מושלם יותר, "מלכות שדי".

בתנ"ך, הכהן והמלך מגלמים את ה"כאן ועכשיו". מאידך, הנביאים קוראים לתיקון מתמיד בכיוון "מלכות שדי". המתח הנוצר בין ה"כאן ועכשיו" והחתירה המתמדת ל"מלכות שדי" היה מכוון עבור אופייה של החברה בישראל הקדומה. התנ"ך הביא את רעיון התיקון (גם אם מילה זו אינה מופיעה בתנ"ך) למורשת של הציביליזציה המערבית. רעיון התיקון במשמעותו של המרה לטוב יותר ולא רק שמירה של הקיים, התבסס על ידי ההכרה כי לאדם יש רצון חופשי. על כן, להבדיל מיתר העולם החי, מסוגל האדם לפרוץ מעבר לקיים. הכרה באדם כבעל רצון חופשי העביר את האחריות לבחירה בין טוב ורע לאדם ולקהילתו. מתוך כך באה התביעה לתקן בין אם האדם רואה בכך מחויבות אליה הוא מצווה ובין אם זאת מצווה שאדם מעמיד לעצמו מתוך רצון חופשי.

קהילה ותכלית לחיים

כל החברות המסורתיות התבססו על ההנחה כי האדם חי בתוך קהילה – משפחות מורחבות, חמולות, שבטים, עמים. התנ"ך הוסיף ממד של תכלית לקיום הקהילה – **קהילה של ייעוד**. תפקיד הקהילה והעם היה לסייע בידי אלוהים על מנת "לתקן עולם במלכות שדי". התיקון הוא מעשה חברתי. על כן, זאת הקהילה וקהיליית הקהילות אשר מהוות את האמצעי לקידום תהליך אינסופי של תיקון. תהליך זה מיועד לקדם צדק חברתי וסביבתי. מכך יש לנו את הראייה של "קהילה קדושה", (ק"ק). קהילה יהודית היא קדושה כי היא מוקדשת לתהליך האינסופי של תיקון עולם.

המודרנה הביאה להתפוררות של החברה המסורתית. תהליך זה, טראומטי לרבים, מלווה אותנו בארץ ובעולם עד היום. כותרות יומיום תעידו. רובנו כבר איננו נולדים לתוך קהילה. בני/בנות קיבוץ מהווים יוצאי מן הכלל בחברה הישראלית. בדרך כלל, אנחנו נולדים לתוך משפחה גרעינית – לפעמים אפילו למשפחה חד-הורית – גרעינית חלקית.

ה"אין קהילה" - בחברה ההמונית

בעת החדשה, היבט מכונן של תנועת התחייה של עם ישראל, התנועה הציונית, היה הקריאה לשוב לקהילה בעלת תכלית על מנת להבטיח קיום יוצר של העם באשר הוא. הקיבוץ היה הביטוי המובהק ביותר לשאיפה זו.

המציאות המודרנית היא מציאות של "אין קהילה". בתוך החברה ההמונית המצויה, קהילה ייעודית היא חריגה. החלטה מודעת של יחידים (תמיד מיעוט קטן) לשלב חיי קהילה, חיי קהילה ייעודית, כחלק מהווייתם האישית היווה ביטוי של המהפכה הציונית. המונח "הגשמה" בטא מהפכה זו. בדרך כלל, החלטת היחיד/ה להגשים התבססה על ההכרה כי חיים של משמעות מחייבים הגשמה יחד עם שותפים לאותו עולם ערכי. רק כך ניתן להקים ולקיים קהילה של תכלית, קהילה של ייעוד. למבקשים להגשים היה חיוני לעבור תהליך של תיקון אישי בו הם מתחברים לאידאל כחלק מהותי של חייהם.

כך כתב א. ד. גורדון ב-1911:

"כל עוד שלא חל אצלי שינוי בטעם החיים, אין לי לבקש אחרי חיים חדשים, כי לא אמצאם. חיים חדשים הם קודם כל טעם חיים חדש..."

עמדת גורדון הייתה מאוזנת. הוא דחה את הרעיון שעל החלוצים המגשימים להקריב את חייהם האישיים בעבודה ואהבה (מימוש עצמי "בחיי שעה") למען אידיאל ("חיי עולם"). עמדתו הייתה שהאידיאל, תכלית החיים, חייב לחלחל אל תוך "חיי שעה" על מנת לספק טעם לחיים. המיזוג שבין חיי שעה שהם גם חיי עולם הוא המיזוג בין מימוש עצמי והגשמה עצמית.

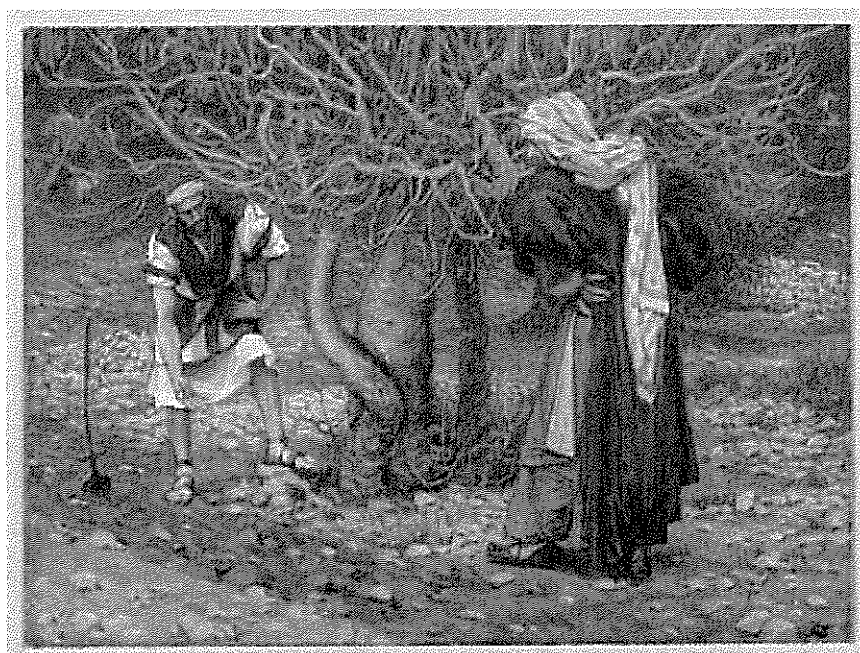
קהילה ייעודית, שלום ותיקון עולם.

תנועות לאומיות ובינלאומיות של קהילות ייעודיות מתחילות עם יחידים השואפים לחיי משמעות. הרעיון של תיקון עולם במורשת של עם ישראל מהווה מסר של שלום וקיימות לכל בני אנוש.

"רבן שמעון בן גמליאל אמר: על שלושה דברים העולם עומד: על הדין, ועל האמת, ועל השלום..." אבות א: י"ח.

הקהילה בעלת תחושה מודעת של ייעוד מבקשת לממש חזון של חברה מתוקנת בהווה ב"מיקרו" שלה. זה נחוץ גם על מנת לשמש מגדלור ושליחות של חזון לחברה העתידית ב"מקרו". החתירה לתיקון עולם מהווה מסר כלל אנושי לעולם כולו. על כל עם, בשיתוף עם עמים אחרים, לחתור לצדק חברתי וסביבתי בחלקו עלי אדמות. כל עם חייב לעשות זאת דרך עדשת תרבותו. רק כך ניתן להשיג שלום וקיימות על פני כדור הארץ.

במילים של הנביא מיכה:

גיימס טיסו (James Tissot), Le vigneron et le figuier, המטפל בגפן ועץ התאנה

"וְהָיָה בְּאַחֲרֵית
הַיָּמִים... כִּי-כִי יִהְיֶה
צָבָאוֹת, דִּבֶּר...
כָּל-הָעַמִּים, יִלְכוּ, אִישׁ
בְּשֵׁם אֱלֹהָיו... וּכְתָתוּ
חֲרֻבֵּיהֶם לְאֹתִים,
וּחֲנִיתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת--
לֹא-יִשְׁאוּ גוֹי אֶל-גּוֹי
חֶרֶב, וְלֹא-יִלְמְדוּן עוֹד
מִלְחָמָה. וַיָּשְׁבוּ, אִישׁ
תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת
תְּאֵנָתוֹ--וַאֲיֵן
מִתְרִיד..."

מתוך מיכה ד: א-ה.